

Boekbespreking 1

T. Cope & A. Gray, *Grasses of the British Isles*, BSBI Handbook No. 13, 2009, 612 pag., geïllustreerd, £ 20,00 paperback, £ 25,00 hardback, Botanical Society of the British Isles, Londen, ISBN 978-0-901158-420 (paperback), 978-0-901158-413 (hardback). — Voor diegenen die hun plantenkennis graag uitbreiden zijn de *Handbooks* van de BSBI geen onbekend begrip. Diverse ‘moeilijke’ groepen zijn in deze serie reeds behandeld, nu dan ook de grassen. De nieuwste aanwinst mag in zeker opzicht toch een bewerking van ‘Hubbard’¹⁻³ genoemd worden, waarin echter een aantal zaken ingrijpend veranderd zijn. De hoofdstukken over habitats waarin grassen voorkomen, het nut van grassen en het verschil tussen grassen, zegges en russen ontbreken. Ook zijn er geen sleutels meer naar de meer algemene soorten op basis van vegetatieve kenmerken, noch op basis van de graanvrucht. Met name het ontbreken van een sleutel naar de niet-bloeiende grassen is een gemis. Aan de andere kant moet opgemerkt worden, dat de waarde ervan beperkt is als niet alle soorten worden opgenomen, terwijl het aantal soorten dat nu behandeld wordt is gestegen van 159 naar 220. Om daarvoor een vegetatieve sleutel te maken is echt geen sinecure! Laten we hopen, dat daar nu achter de schermen aan gewerkt wordt en dat die in een volgende editie opgenomen kan worden. Gebleven zijn, naast het determinatie-apparaat en de behandeling van de soorten, een hoofdstuk over de speciale opbouw van grassen, over de classificatie van de familie en een termenlijst.

Wanneer we in meer detail naar de opbouw van het *Handbook* kijken, valt op dat de sleutel niet meer één lange sleutel naar alle soorten is, maar dat deze is opgesplitst volgens natuurlijke eenheden naar de systematiek van Clayton en Renvoize⁴; een algemeen erkende fylogenetische classificatie is helaas nog niet beschikbaar.

De eerste sleutel in het *Handbook* is die naar de vijftien triben die in Groot Britannië en Ierland door één of meer soorten vertegenwoordigd zijn. Vervolgens wordt van elk tribus een beschrijving gegeven, gevolgd door een sleutel per tribus naar de geslachten. Tenslotte volgen de beschrijvingen van de geslachten met een sleutel per geslacht naar de soorten. Door de sleutel in diverse deelsleutels op te splitsen ontstaan er kortere sleutels en rustpunten in de determinatie. Met name voor de onervaren gebruiker kan een lange sleutel, en voor 220 soorten wordt die inderdaad lang, een te hoge drempel vormen. De sleutel naar de triben is er echter helaas één geworden waarin, naast een veelheid aan technische termen, nogal eens de frase “*not as above*” terugkomt, wat de sleutel niet gebruikersvriendelijk maakt. Als bovendien niet alle kenmerke toestanden als mogelijkheid worden genoemd, bijvoorbeeld aartjes in drietallen bij de *Andropogoneae* (zie de tekeningen van *Sorghum*), kan men zich afvragen of de beginnende gebruiker zoveel geholpen is door deze opsplitsing van de sleutels. Het ware wellicht beter geweest een sleutel naar de 67 geslachten op te nemen, gevolgd door per geslacht een sleutel naar de soorten. De gebruikers mogen oordelen!

Het doel van het *Handbook* is de al dan niet professionele onderzoeker in het veld te ondersteunen. Om die reden hebben de auteurs alleen die taxa die in het veld herkend kunnen worden opgenomen. Taxa die slechts op basis van microscopische kenmerken of chromosoomgetal onderscheiden kunnen worden zijn niet opgenomen, of worden meer of minder uitgebreid genoemd onder de soort (zoals *Festuca rubra*).

De soortbeschrijvingen zijn niet meer strict tot één pagina beperkt. De beschrijving van de morfologie is ingekort tot het minimum noodzakelijke en tot alleen die kenmerken die in het veld waargenomen kunnen worden. Bovendien wordt geen gebruik meer gemaakt van afkortingen als G1 voor onderste kelkafje en CE voor graanvrucht in achteraanzicht waarbij embryo zichtbaar is. Dit alles vergroot de leesbaarheid van de beschrijvingen aanzienlijk. In de tekst wordt daarentegen nu meer aandacht besteed aan de ecologie en verspreiding van de soort en waar relevant aan infraspecifieke variatie.

Alle illustraties zijn nieuw. Deze zijn getekend door Margaret Tebbs die daarvoor veel lof verdient. Ze zijn helder en levendig; de lijnvoering is mooi: hier is een vakvrouw aan het werk geweest! Van bijna alle 220 soorten zijn illustraties opgenomen, meestal (maar niet allemaal) op de rechter pagina gegroepeerd. Alleen twee minder algemene, geïntroduceerde soorten zijn niet afgebeeld (*Rostraria cristata* en *Aira elegantissima*). Tekeningen van losgewerkte onderdelen uit het aartje, zoals kelkafjes, lemmas, paleas, lodiculae en bloemonderdelen (behalve antheren) zijn terecht achterwege gelaten. Die

zijn immers in het veld toch niet te zien met alleen een handloep ter beschikking. In dit opzicht is het wel jammer dat niet standaard voor alle soorten het tongetje is afgebeeld (ontbrekend bij bijvoorbeeld *Digitaria ischaemum* en *D. sanguinalis*).

De laatste aanwinst in de serie *Handbooks* van de BSBI is er een die veel lof verdient. Er is veel aandacht geweest voor hoe het boek gebruikt zou moeten worden. Ik denk dat de opsplitsing van de sleutel zoals die nu is gedaan echter geen verbetering is. Op alle overige punten is het een fantastisch boek geworden. Een aanrader voor wie zich ook maar een beetje meer in grassen wil verdiepen.

Leni Duistermaat

1. C.E. Hubbard. 1954. Grasses. A guide to their structure, identification, uses, and distribution in the British Isles. Penguin Books, Harmondsworth.
2. C.E. Hubbard. 1968. Grasses. A guide to their structure, identification, uses, and distribution in the British Isles, ed. 2. Penguin Books, Harmondsworth.
3. C.E. Hubbard. 1984. Grasses. A guide to their structure, identification, uses, and distribution in the British Isles, ed. 3 (herzien door J.C.E. Hubbard). Penguin Books, Harmondsworth.
4. W.D. Clayton & S.A. Renvoize. 1986. Genera Graminum. HMSO, Londen.

Boekbespreking 2

C.A. Stace, *New Flora of the British Isles. Third Edition*, 2010, 1232 pag, geïllustreerd met lijntekeningen en enkele zwart-wit foto's, £ 50,00, US\$ 90,00 paperback, in Nederland voor € 64,00 verkrijgbaar, Cambridge University Press, Cambridge, ISBN 978-0-521-70772-5 (paperback). — Hij is er, de derde editie van Stace! Al sinds de eerste editie in 1991 verscheen is deze Flora het standaardwerk voor de Britse eilanden. Maar ook buiten deze geografische regio wordt de publicatie, terecht, veel gebruikt, niet in de laatste plaats door de opname van veel exoten. Deze nieuwe uitgave is weer in het vertrouwde, dikke formaat met de slappe geplastificeerde kaft voorzien van fraaie kleurenfoto en met de informatie in de bekende heldere en toch gecondenseerde vorm. De auteur handhaaft ook de uitgebreide behandeling van kritische geslachten als *Euphrasia*, *Rubus* en *Taraxacum*, tegemoet komend aan een kennelijk bestaande behoefte in deze toch lastig determineerbare groepen.

Toch is er veel veranderd ten opzichte van de tweede editie¹ die alweer dateert uit 1997. Het boek bevat zo'n honderd pagina's en 160 soorten meer, vooral exoten (zoals 18 soorten *Cotoneaster*, 20 soorten *Sorbus*). Totaal worden nu ruim 4800 taxa (waarvan 1600 met een illustratie) behandeld: alle inheemse en ingeburgerde plantensoorten, alle landbouwgewassen en alle adventieven die tenminste vijfmaal zijn waargenomen sinds 1930. De nomenclatuur is stevig gereviseerd, helaas met een aantal naamswijzingen tot gevolg (bijvoorbeeld *Carex ovalis* Gooden. wordt *C. leporina* L.). De nieuwe illustraties, veelal van exoten en alle getekend door Rosemary Wise, passen goed binnen de stijl van de eerder opgenomen tekeningen. Jammer is dat voor sommige lijntekeningen de inktkraan van de drukker te ver lijkt te hebben open gestaan (bijvoorbeeld bij *Orobancha*). Opvallend is dat de opgenomen foto's goed zijn herbewerkt, resulterend in fraaie platen. Er is een andere, gladdere papiersoort gebruikt wat het werk een minder *casual* uitstraling geeft, passend bij een Flora die sinds geruime tijd de standaardflora voor de Britse eilanden is.

De overname van het APG systeem, een classificatie gebaseerd op moleculaire data, is echter de meest ingrijpende verandering in deze derde editie geweest. Hiermee komt de Flora van Stace weer meer op een lijn met de Heukels' Flora.² Toch zijn er wel een aantal belangrijke verschillen aan te wijzen tussen beide Flora's.

Stace heeft handig gebruik gemaakt van de wetenschappelijke vrijheid om families zodanig af te splitsen dat ze enerzijds niet polyfyletisch (polyfyletisch: de deelgroepen zijn niet elkaars nauwste verwanten) en anderzijds wel morfologisch herkenbaar zijn. Bij de opsplitsing van de Scrophulariaceae bijvoorbeeld, zijn in het APG systeem (en in de Heukels' Flora²) *Veronica* (inclusief *Linaria* en verwante geslachten), *Digitalis*, *Hippuris* en *Callitriche* aan de Plantaginaceae toegevoegd. Morfologisch is